

AĞLAYAN BAYRAK

Şehrin Mafizası

KONYA
YeniGün GAZETESİ'NİN
ÜCRETSİZ KÜLTÜR-SANAT İLAVESİDİR

CİLT: 8 • SAYI: 12

HAZIRLAYANLAR: SADIK GÖKCE - ANUŞ GÖKCE

20 MAYIS 2026 ÇARŞAMBA

ÂŞIK FETHİ KADIOĞLU

AĞLAYAN BAYRAK

KONYA - 2004

AĞLAYAN BAYRAK

Şairi: Fethi Kadioğlu

Türü: Şiir

Basımevi: Dizgi Ofset Matbaa, Konya-2004

Kitabın fiziksel özellikleri: Karton kapaklı, küçük boy kitap. 480 sayfa.

Ebatı: 14x 19,5 cm

Kitapta Prof. Dr. Ali Berat Alptekin güzel bir ön söz yazısı yer almaktadır. Hemen akabinde Aşık Fethi Kadioğlu'nun soyu, ana babası, kardeşleri, evliliği, çocukları; annesinin dedeleri ve anneleri hakkında yine Ali Berat Alptekin tarafından yazılan bir makale bulunmaktadır. Kitabın tekrar gözden geçirilmesini Harun Yıldız yapmıştır. Yıldız'ın, Kadioğlu'nun şiir anlayışı, işlediği konuları, sanatsal kişiliği hakkında yorumları ifade eden bir makalesi de bulunmaktadır.

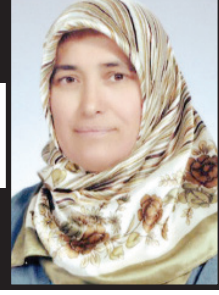
Kitaptaki şiirleri Ali Berat Alptekin hece sayılarına göre dizmiştir. 8'li, 11'li ve diğer şiirler olmak üzere üç bölümde hazırlamıştır.

Dil ve üslup özellikleri: Sade, duru ve akıcı bir üslubu vardır. Aşık Fethi Kadioğlu temiz bir Türkçe ile lirik, coşkulu şiirler yazmıştır. Bazen Karacoğlan misali aşk, hasret, diyardan diyarı gezen gurbet kuşu bazen de Yunus Emre misali rindane şiir yazmıştır.

Sanat anlayışı: Şair kalemini, yüreğini ve gönlünü milletin hizmetine vermiştir. O toplumun dertlerini, yaşantılarını kendine dert edinmiştir. Milleti kazıklayanları, halkı soyup soğana çevirenleri yerer. Şiirlerinde, Karacoğlan ve Yunus Emre'nin, Mehmet Akif'in etkileri görülmektedir.

İlk dördlük:

Bugün ben bir güzel gördüm
Methetmeye dil bulunmaz
Yandı yüreğim yandı

ANUŞ
GÖKCE

Söndürmeye buz bulunmaz.

Son dördlük:

Çanakkale'yi adım adım hep böyle gezdim
Kadioğlu'm der ki bu destanı ben yazdım
Deprem zelzele şöyle dursun bu ondan da
beter

Altın harflerle yazdığın bu destan yeter.

Muhteva:

Fethi Kadioğlu, kalbi vatan, millet ve bayrak sevgisiyle dolu olan bir şairimizdir. Türklük ve bayrak aşkı onun şiirlerinde bir kimlik ve şuur olarak gençlerin zihinlerine kazınmış, gönüllerine nakşedilmiştir. Türk ve Müslümanlara karşı Batılı devletlerin sessiz kalmaları onu çileden çıkarır, halkı milli birlik ve beraberliğe çağırır. Türk tarihinde önemli olaylara, milli bayramlarımızın kutlanmasına önem verir ve bunun için şiirler yazmıştır. Emanet Ettin, Bozkurtlar, Al Bayrak, Mehmetçik Geliyor gibi şiirler onun vatan ve millet sevgisinin ne kadar güçlü olduğunu bir delilidir. Türk bayrağını yakan hainlere ve teröristlere ateş püskürür. Onun şiirlerinde tertemiz bir aşk, çilesini çeken bir aşık, bazen de halkına karşı yapılan bir kötülüğü affetmeyen bir dik duruş vardır. Köyündeki akrabalık ilişkileri, aile bağları, doğan çocuklar, ölen yaşlılar ve gençler, bir hiç uğruna hayatın baharından koparılan delikanlılar, terör olaylarına kurban gidenler, sevdiğine varamayan kadınlar ve erkekler, ayrılıklar, özlemler ve toplumun en büyük yarası olmuş kan davaları ve saire onun ele aldığı konulardan bazılarıdır.

İÇİNDEKİLER

• AĞLAYAN BAYRAK
ANUŞ GÖKCE

• MAYIS AYI BEREKETLİ GEÇİYOR
SADIK GÖKCE

• VALİ CEMAL BARDAKÇI VE AKA GÜNDÜZ'DEN ANILAR
MUSTAFA ÖZCAN

Konularına göre şiirlerin değerlendirilmesi

Aşk: Aşk, şairlerin en çok üzerinde durduğu konudur. Kimisi sevdiğinin gözüne, kaşına, endamına, kimisi de Yaradan'ın aşkına şiirler yazar. Kimisi de her ikisini birden yazar. Fethi Kadioğlu da ikisini birden yürütmüş hem sevdiklerine hem de Yaradan'a karşı duyduğu aşkı dile getirmiştir. "Turnam" şiirinde turnaların kendinden haber götürmeden uçup gitmesini istemiyor. Turna kuşlarıyla haber yollama türkülerimde en sık rastlanan bir unsurdur. Şair kendi çektiği sıkıntıları yarının gelip sarmasını, yare iletmesini istiyor. (s.81)

Bulunmaz, Eminem, Yaram Güzel, Döğünsün mü? Sürmesi, Gönül Elinden (s.86), Gitsin (s.96), Yüzünden, Sevdiğim, Çağlar Gibisin (s.195), Ben Oldum (s.157) âşık olup da muradına eremeyen insanları en güzel şekilde ifade eder.

Ayrılık-özlem, gurbet: Gurbet, aşk yarası çekenlerin derdini unutmak için seçtiği bir yoldur. Ancak gittiği her yerde acısını daha derin hissetmekte, ayrılık ve özlem ateşiyle yanıp kavrulmaktadır. Kadioğlu da aynı çileyi çeker. Bülbül, Elinden, Ayrılık, "Dinek'in" (s.71), "Senden Ziyade", "Öldüm", "Çöle Saldı Yar", "Muradım", "Sultanım", "Dönülmez", "Bulunur", "Eylemesin" (s.145), "Kervancı" (s.173), "Senden", "Bak Benim" (s.200) "Gel Gel", "Bayram Günüdür" şiirlerinde sevgiliye özlem ve bekleyiş Kadioğlu'nda doruk noktasına ulaşmıştır. (206-207), "Onmaz Öldürür" şiirinde şair çektiği hasretliğin onu öldüreceğinden bahsetmektedir. (s.374)

Ağıtlar: Türk edebiyatının ve şiirinin bir dalı olan ağıt toplumsal bir acıdan duyulan elemdir. Büyük küçük herkesi derinden etkiler. "Arif'in Ağıdı", "Ağıt", "Habip Ün'ün Ağıdı", "Osman'a Ağıt" ... ağıt türünde şiirlerdir.

"Arif Ağzından" bir köy hesaplaşması söz konusudur. Dinekli Arif hasımları tarafından vurulur. Arif, oğlundan intikamını almasını ister.

"Ağama söyleyin yaramı sarsın
Oğlum Ali benim intikamım alsın
Sandıkta tabancam bergüzar kalsın
Çağırın anama çalsın udumu

Kim alırsa alsın Nazlı Dudu'mu (s.54)

Taşlama: yöneticiler ve halk arasındaki ilişkileri, toplumda görülen aksaklıkları, yolsuzlukları, haksızlıkları vs. eleştiren şiirlerdir. 7'li, 8'li yazıldığı gibi 11'li hece ölçüsüyle de yazılır. "Garip Mehmet", "Sabah Oldu", "Gidiyor" (s.190), "Konya Valisi I-II-III-IV" adlı şiirlerinde haksızlığa, yolsuzluğa ve işleri savsaklayanlara karşı çıkmakta; Konya valisine kendi özünde darda kalan tüm insanlara yardım istemektedir.

... "Otobüs yok binemedik

Suyumuz yok içemedik

Park yaptık da açamadık

Bozuk düzen köyün işi" ... (s.47 vd.)

"Duydun mu" şiirinde beldeye faydası dokunmayan belediye başkanını eleştirir. (s.171 vd.) Köylümü? (s.174), Er Olur, A? Yolsuzluk (s.183 vd.) şiirlerinde haksız kazanç sağlayan ve buna seyirci kalan herkesi suçlar. Köylünün fakir bırakılmasına ve hizmet götürülmemesine karşı savaş açar.

"Kurtarsın" şiirinde faiz alarak köylünün kanını emen Hasan Ağa'yı taşlar. Hasan Ağa'nın yüksek faizle halkı soyup soğana çevirdiğini, bunun elbette ahirette bir karşılığı olacağını, Azrail'in elinden ve hesap vermekten gelip o faizlerin kurtarmasını istiyor. Bunun mümkün olamayacağı için Hasan Ağa'yı haksızlığa ve yoksulluğa mahkûm ettiği kişilerle helalleşmesini istiyor. (s.160)

Hiciv: Hiciv Türk edebiyatının en güzel ifade tarzlarından biridir. Genelde taşlamanın içinde değerlendirilse de kullanılan dil ve üslup bakımından ondan ayrılır. Kadioğlu'nun "Çil Horoz"u da Türk insanının hiciv kabiliyetinin en güzel örnekleri den biri veriyor. (s.89)

Milli Şuur: Türklük, millet, vatan ve bayrak sevgisi, milli birlik ve beraberlik Kadioğlu'nun en çok işlediği konulardır. Temel amacı gençlere vatan, bayrak ve millet sevgisini aşılamaktır. "Bayrağım" şiirinde bunu ne güzel ifade eder!

"Al bayrağım dalgaları göklerde
Sökemez de çelik gibi bilek de

...

Türk olan da selam vermeden geçmez

Ay yıldızın senin yerlere düşmez

Cihan senin kıymetini biçemez

Nazlı nazlı dalgaları bayrağım. (s.156)
Beyitler halinde yazdığı **"Çanakale Destanı"** nı Çanakale gazisi olan babası Seyit Çavuş ve tüm şehitlerin anısına yazmıştır. Çanakale savaşlarının ne zor şartlar altında yapıldığını, açlığı, susuzluğa karşı verilen mücadeleyi, askerlerin öleceğini bile bile mevzi alışlarını anlatır. **"Mehmetçğim Geliyor"** (s.139) da 30 Ağustos Zafer Bayramı yıl dönümü dolayısıyla yazılmış bir şiiirdir. Kurtuluş savaşı destanını, Atatürk'ün askeri dehasını ve Türk ordusunun kahramanlığını anlatır. **"Emanet Ettin"** Atatürk'ün vefat yıl dönümünde yazıyor ve yaptığı hizmetleri, cumhuriyeti, inkılapları ve vatani gençliğe emanet ettiğini dile getiriyor. (s.191). 1988 nisanında yazdığı **"Yirmi Üç Nisan"** şiiirinde meclise giden yolu, meclisin kurulmasından sonra yapılan işleri ve savaşın nasıl kazanıldığını anlatır. **"Yazımız Bizim"** şiiirinde:

"Rüya değil başbuğum gerçek
Börteçine'm Altaylar'dan gelecek
Türk'ün gücü demir dağı delegecek
Esir olmak değil yazımız bizim..." diyen Kadioğlu, esir soydaşlarımıza umut ışığı aşılamaktadır.

Sınırlarımız dışındaki soydaşlarımızla da yakından ilgilenen şair, **"Ağlarım"** şiiirinde 1995'te Sırpların vahşi batının gözü önünde Müslümanların ırz ve namusunun nasıl ayaklar altına alındığını, savunmasız halkın nasıl katledildiğini dile getirir. **"Ölür Giderim"** şiiirinde Kıbrıs'ta, Bosna Hersek'te, Karabağ'da katledilen Müslümanları ve Türkleri anlatıyor ve Türk milletini milli duygularını coşturmak, yabancılara gözdağı vermek amacıyla yazıyor. (s.269). **"Ağlayan Bayrak'ta"** ise şair Türk bayrağının vatan hainlerinin cenazesinin üstüne örtülmemesi için feriyat eder.

1980 yıllarda Asala terör örgütünün Türk diplomatlarını hedef alarak katletmeye başlamaları, Türk dünyasında nefretle karşılanmıştır. Milli duyguları çok yüksek olan şair Fethi Kadioğlu **"Hain Ermeni"** adlı şiiirinde Ermeni Terör örgütlerinin yaptıkları oyunlarından ve ihanetlerinden bahsetmektedir, Türk yurdunun bir karış toprağının verilmeyeceğini haykırmaktadır. (s.99)

"Bozkurtların Yurdu Dediler" de Fethi Kadioğlu, Rusya'nın Çeçenistan'a saldırısını, Cevher Dudayev'in vurulduğunu, pek çok Çeçen'in, kadınların ve çocukların zehirli gazla öldürüldüğünü anlatıyor. **"Namus Günüdür"** Sovyetlerin Afganistan'ın işgalini protesto eder ve milli duyguları harekete geçirir. (s.55)

"Bu Millet Seçsin" şiiirinde 1983 seçimlerinde liderlerin birleşerek seçime gidilmesini, Kıbrıs meselesinde taviz verilmemesini, Kıbrıs'ı bizim için kırmızı çizgimiz olduğunu, devletin ASALA terör örgütüyle mücadele etmesini istiyor. (126)

"Alman Kızı" nda Almanya'ya işçi olarak giden Türklerin karşılaştığı sorunlardan, dil olarak, ahlak olarak nasıl dejenere olduğuna dair bir kesit sunar. Almanya'da Türk kalabilmenin sıkıntılarını dile getirir. (s.85)

"Bayrağın Feryadı"nda bayrak sevgisi dile getirilir. Asla yere indirilmeyeceğine, daima göklerde dalgalandırılacağına dair söz verir. Bayrağı yırtıp yakan hainlere karşı sessiz kalanları da uyarır. (s.292). **"Sana Milletim"** şiiirinde Cumhuriyetin kurulması için yapılan fedakarlıkları ve Türk halkına en çok yakışanın demokrasi ve Cumhuriyet olduğunu belirtir. (s.312)

Değiş-karşılaştırma: Edebiyatımızın vazgeçilmez unsurlarındandır. Kız mı güzeldir, gelin mi? Emine (s.91), (s. 93) gelin ile kız karşılaştırmasını yapıyor.

**"Eğer bana sual eden olursa
Kız güzeldir ama gelin bambaşka
...**

**Kızın ağzında inci dişleri
Gelinin göğsünü döver saçları
Kaleme benzer kara kaşları
Kız güzeldir ama gelin bambaşka
..."** diyerek gelini övmektedir.

"Gelin" ile **"Derdin"** karşılıklı sözleşme şeklindedir. Oğlan geline bazı sualler sorar ve onu metheder. Gelin ise evli olduğunu, kendi yolunda gitmesini söyler. (s.66 vd.)

İnsan: **"İnsanoğlu"** şiiirinde insanın geçirdiği evreleri dile getiriyor. Çocukluk, ergenlik, gençlik, orta yaşlılık, ihtiyarlık ölüm.

İnsanları mutlu etmek zordur. Kadioğlu da **"Tövbe Olsun"** da iç güveyilikten yaktır. (s.108.)

İnsanoğlu bir bakarsın ki birilerini yerer kimilerini de göklere çıkarır. Doktor Bey şiirinde doktorların ilgisizliğinden yakınırken "Paşam" şiirinde (s.246) GATA da Hekimi Prof. Dr. Fahrettin Alpaslan'ı över. Hastalığına çare bulmasını ister.

Haksızlığa karşı çıkması: "Ne Güne Kaldık" şiirinde köyünde yaşayan bazı aileleri, yaşam şartlarını, esnafı, askere gideni, evlenen, boşanan, faiz alıp yiyecekleri ve halkın fakirliği anlatılır. (s.161 vd.)

Ölüm: "Beklerim de Mezarı" oğlu için yazmış olabilir (s.205), "Ayşe'm" ailesinden yakın birinin hastalığı üzerine yazılmıştır. (208)

Diğerkam: Fethi Kadioğlu toplumda meydana gelen acı ve elem verici olaylardan çok etkilenmektedir. Birinin canı yansa ta içinde duymaktadır. Erzurum'u Ağıt" ı (s.147) 1973 yılında meydana gelen Erzurum depreminden dolayı duyduğu acı. "Kara Elmas" şiirinde 1983'te Zonguldak'a meydana gelen maden faciasında vefat edenlerin yasını tutar. (s.114). "Dağlayamadım" da dayısının oğluyla evlenen mutsuz bir kadını anlatır. (s.168)

Sosyal yaralar: Kumar, aileyi dağıtan en önemli faktörlerden biridir. "Kumardır Kardeş" kumarın kötülüklerini ve aileyi dağılmasına yol açtığını anlatır. (s.187), "Ziyaret Günü'nde bir mahpusun hayatından, vazgeçmek zorunda kaldığı emellerinden, hayallerinden, özlemlerinden, yalnızlığından dem vuruyor. (s.97) "Almazdım Gelin" şiirinde kaynanaya ve kayınbabaya iyi davranmayan gelinden bahseder.

Evlat isteği: "İhsan", şiirinde çocuğu olmayanların dili olmuştur.

Dini duyguları ve Hz. Mevlâna Etkisi: Her Müslüman gibi Fethi Kadioğlu da dinin karşı duyarlıdır. Dinine, dindarlara laf söyletmez. Hz. Mevlana'nın "hamdım, piştım, yandım" kriterine değerlendirecek olursak Kadioğlu'nun gurbete çıkarak yazdığı ilk şiirleri hamlık dönemine dahil edebiliriz. Dinî şiirlerini de bu ölçüde değerlendirecek olursak, "Kıldığım Zaman" da beş vakit namazı kılınca insanın huzur bulacağını savunur. Burada, imanı güçlendirmeye yönelik bir hareket vardır. Bu dini duygunun ilk safhasıdır. Burada şair hamdır. "Yananlardanız" şiirinde ise tam

bir pişmişlik vardır. İlahi aşka doğru bir yolculuk başlamıştır. (s.186, ilahi aşk). "Yeter" şiirinde ise artık aşka ulaşmıştır. Bir doyumluluk, haz alma vardır. Kadioğlu artık aradığı huzuru Hakka âşık olmuştur. Allah sevgisinden başka bir şey istememektedir.

"Bir mektup atayım sarı sultanım
Alınca duyduğün haz bana yeter,
Bahçede açılmış o taze güller
Bahar senin olsun yaz bana yeter..." (s.240)

Beddua: Sevdiğine kavuşmasına engel olan bazı olaylara, kişilere, gönülden istemese de sevgilisine, bulunduğu muhite sitem etmektedir. Beddua (s. 74), Eyler İmiş (s.189), Gözün Kör Olsun (s.377)

Nasihat: "Oğlum Fahrettin'e" (s.188), adlı şiirinde herkese nasihat eder.

Yılbaşı kutlaması: Mübarek olsun da yılbaşı kutluyor

Kişilere attettiği şiirler

"Rübai" de dostunu köyüne davet ediyor. (s.198). Nejat Bozkurt için yazılmış. Aşık Mehmet Avcı, Mehmet Akif, Köroğlu'na, Paşam şiiriyle Prof. Dr. Fahrettin Alparslan'a, Necip Fazıl Kısakürek'e, Rauf Denktaş'a, Ağabeyi Muzaffer'e ve çocuklarına şiirler yazmıştır.

Aşık Fethi Kadioğlu

1941 yılında Çumra'ya bağlı Dinek köyünde doğdu. Annesinin adı Şerife, babasının adı Seyit'tir. Çocukluğu yokluklar içinde geçti. 5-6 yaşlarında arkadaşlarıyla oynarken düştü ve kalçası çıktı. Bir türlü iyileşmedi ve sakat kaldı.

İlkokul 3'e kadar başarılı bir şekilde devam eden okul hayatı üçüncü sınıfı üç kere tekrar edince okuldan atıldı. Kendi kendine okuma yazmasını geliştirdi.

1961 yılında Amasya'da başlayan askerliğini Kahraman Maraş'ta tamamladıktan sonra 1964 yılında Fadime Şimşek ile evlendi. Bu evlilikten Fahrettin, Şerife, Esmâ, Seyyit Şamil, Sadiye adlı çocukları oldu. Başka çocukları da oldu fakat onlar yaşamadılar.

Şair köy çocuğu olduğu için ilk mesleği çiftçiliktir. Fakat onun akli fikri saz çalmaktadır. TRT'nin açtığı sınavlara ailesi izin vermediği için katılamaz. 1967 yılında İmar İskân Bakanlığının açtığı Ankara Sincan'daki İki Yüz Seksen Mesken Yur-

du" inşaat projesinde işçi olarak çalışmaya başladı. Fikri Münakaşalardan dolayı kısa süre sonra oradan ayrılır. Devlet Demir Yollarına Bağlı Ankara'da Cebeci- Ka- yaş Yol inşaatında çalışır. Kısa sürede Burada da dikiş tutturamayan Kadioğlu kısa zaman sonra ayrılır. 1970 yılında Seydi- şehir Etibank'ta silindir operatörü olarak işe başlar. Burada da başı dertten kurtul- mayan Kadioğlu, aynı fabrikanın "kırmızı çamur" bölümünde çalışmaya başlar. Bu- rada Mühendis Orhan Kutay Eğerci'nin takdirini kazanır. Onun himayesinde üç ay gibi kısa bir sürede "boru montajı ve boru kaynakçılığını" öğrenir. Mühendisin başka yere tayini çıkması üzerine işin tadı tuzu kaçır. Kendi ekibini kurup bir yıl daha fabrikada çalışır. Yöneticilerin siyasi baskılarına dayanamayıp 07.11. 1975'te işten ayrılır. Ardından memleketi Kon- ya'da Çimento Fabrikasına işçi olarak gi- rer. Bir yıl kadar çalıştıktan sonra 15. 12. 1976 tarihinde buradan da ayrılır. Ertesi gün Konya Yatağanlar Makine Sanayisin- de çalışmaya başlar. Beş yıl kadar çalış- tıktan sonra Konya Şeker Fabrikasına gi- rer. Siyasi sebeplerle bir yılı doldurmadan buradan da ayrılır. Devlet dairelerinde çalışmaktan bıkan Kadioğlu Konya'da ta arabacılığı yapmaya başlar. Şehrin büyü- mesi, şehrin at arabasından arındırılması üzerine Köyüne döner ve çiftçilik yapma-

ya başlar. Bir ara bakkal açar fakat yürü- temez. Dışardan sigorta primlerini ödeye- rek 1991 yılında SSK'dan emekli olur.

1978 yılında kardeşiyle aralarında geçen küçük bir kavgadan dolayı mahkeme- ye başvurarak "Saruhan" olan soyadını "Kadioğlu" olarak değiştirmiştir. Bunda dedelerinden birinin kadılık yapmasından dolayı Kadioğlu olan sülale adının devam ettirilmesi arzusu ağır basmaktadır.

Yazarın ömrünün son yılları hastalıkla geçmiştir. 04 Mart 2011'de vefat etmiş- tir.

Sonuç

Aşık Fethi Kadioğlu'nun şiirlerini baştan sona taradım. O birini çok sevmiş, fakat kavuşamamış. İsteddiği kızı başkası almış- tır. Bunun için epey bir çile çekmiştir. İlk yazdığı şiirler bu aşkın meyvesi olmuştur. İçli, duygulu, sevdalı, sürekli kavuşmayı bekleyen, sevgilinin yollarını gözleyen şiirler yazmıştır. Olgunluk çağında va- tanını, milletini, bayrağını, dinini seven şiirler yazmıştır. Milli bayramlarımızın ve zaferlerimiz kutlanmasına önem vermiş, bunun için şiirler yazmıştır. Gençlere mil- li şuuru canlandırmak, güzel ahlakı, doğ- ruluğu, hak ve hakikati kazandırmak için kalemini oynatmıştır. Halkının acısını, elemi derinden hissetmiş, yazdığı şiir- lerle onların acısını paylaşmıştır.

Ruhu şad olsun.

ACZİMİN GİRYESİ

Ahmet
Sevgi

اصلينده قربان بر امتحان و بر تسليميتدر
حال بوكه بوكون كنالكله كوسترش وعادتدر

KURBAN

Aslında kurban bir imtihan ve bir teslimiyettir,
Hâlbuki bugün genellikle gösteriş ve âdettir.

(Ahmet Sevgi)

VALİ CEMAL BARDAKÇI VE AKA GÜNDÜZ'DEN ANILAR

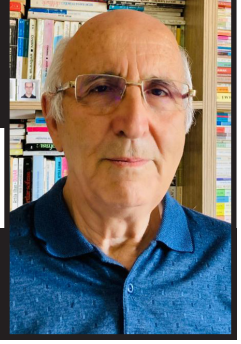
Giriş

Zaman zaman eski gazetelerde Cemal Bardakçı'nın yazılarına rastlamaktayım. Bu yazılarda Konya'mıza ya da yakın tarihimize dair olaylardan bahsettiğini görüyorum. Bu olaylara yaklaşımını, değerlendirmelerini merakla ilgi ile okuyorum. Bunlar, toplum hayatımıza ışık tutan ve deneyimli bir idarecinin tespitleridir. Bu yüzden son derece yararlı ve ibret vericidir. Hatta bazı sorunlara çözüm üretmesi ya da bu sorunların nerelerden kaynaklandığını göstermesi açısından da dikkat çekicidir. Dolayısıyla birkaç anısını anlatmak, ülke olarak ne kadar zor günlerden geçtiğimizi göstermek bakımından önemlidir.

Aynı şekilde Aka Gündüz de hem Cumhuriyet idaresini hem önceki dönemleri bilen bir yazarımızdır. Cemal Bardakçı'nın tahıl ekimi ve üretimi için söylediklerini destekleyen mahiyette yazılar yazmıştır.

Aslında bu konu, hükümetin o sıralarda en önde gelen konularından biridir. Çünkü II. Dünya Harbi sürmektedir. Zaman zaman kıtlık yıllarının getirdiği sıkıntılarla baş başa kalınmıştır. Ayrıca çeşitli nedenlerle ekilemeyen topraklar vardır. Hükümetin ekim ve üretim alanındaki kararlarını basın da desteklemektedir. Basında şöyle yazılar çıkar: "Ziraî İstihsal Arttırılıyor. Valiler istihsalin arttırılması için bizzat memur edildiler"¹ "Azamî İstihsal"² başlıklı yazılar dikkati çekmektedir. Başyazar Ahmet Emin Yalman, bir yazısına şu başlığı koymuştur: "Ekim Seferberliği"³ Yine Ziraat Vekâleti, Vilayetlere bir tamim göndererek, mısır ekimine ilk planda yer verilmesini istemiş, tohum da-

MUSTAFA ÖZCAN

ğıtımına başladığını bildirmiştir⁴. Bir başka haber de son derece ilgi çekicidir: "3000 İzci, Köylüye Yardım Edecek"⁵. Bu yardım hasat mevsiminde mahsulün biçilmesi ve kaldırılması işinde kendini gösterecektir. Talebelere de görev düşer o sıralarda. Maarif Vekâletinin tamimi özetle şöyledir: "Talebeler, Mekteplerinin bahçelerini ekeceklerdir. Ekilecek tohumlar, mektebin ve vilâyetin yardım dernekleri tarafından temin olunacaktır. Bütün mektepler ekim işine bugünden itibaren başlayacaktır."⁶ Bütün bunlar anıları önemli kılmaktadır. Önce Konya'da da Valilik yapan Cemal Bardakçı'nın derin tecrübe ve bilgisini içeren birkaç anısını verelim, daha sonra da Türkçü yazar, romancı ve hikâyeci Aka Gündüz'ün anısını biraz da kısaltmak suretiyle nakledelim:

Cemal Bardakçı'dan Birkaç Anı

1919 yılının Eylül ayı sonlarında Cemal Bardakçı, Haymana kaymakamıdır. Bir sabah Ankara'dan bir telgraf alır. Kendisini Ankara Vali Vekili çağırılmaktadır. Dört köylü arkadaşıyla atlara binip yedi saat sonra Ankara'da Taşhan önüne gelirler. Attan inince Mülkiye müfettişi Fuat Bey'le karşılaşır. Fuat Bey, ona "Hoş geldin müdür bey" der. Cemal Bardakçı şaşırır. "Ben kaymakamım, bu da nereden çıktı", diye sorar. Fuat Bey, az önce Ankara'ya Polis Müdürü olduğu haberini verir. Onu, Ankara Valisi bu göreve getirmiştir. (Halkın ve memurların seçimle Ankara Valiliğine eline alan

1 "Ziraî İstihsal Arttırılıyor", *Vatan*, Sayı: 482, 10 Şubat 1942, s.1

2 "Azamî İstihsal" *Vatan*, Sayı: 483, 11 Şubat 1942, s.1

3 *Vatan*, Sayı: 484, 12 Şubat 1942, s.1

4 *Vatan*, Sayı: 486, 14 Şubat 1942, s.1

5 *Vatan*, Sayı: 494, 22 Şubat 1942, s.1

6 "Maarif Vekâletinin Tamimi", *Vatan*, Sayı:495, 23 Şubat 1942, s.1

Defterdar Yahya Galip Bey, o sırada Hakan takma adı takılmıştır.) Bardakçı, Haymana'da iki eşkiya çetesini kısa zamanda yok ettiği için ödüllendirilmiştir. Fuat Bey onu, hemen hükümete gidip Yahya Galip Bey'i görmesi için yollar. Çok iyi karşılanır. Haymana'dan söz edilir... İstanbul Hükümetiyle münasebetinin kesilmesinin orada ne gibi lehte yahut aleyhte tesirlerini ve İstanbul hükümeti lehine bir ayaklanma ihtimalinin bulunup bulunmadığını sorar. Böyle bir ihtimalin olmadığını belirtir Cemal Bardakçı. Bütün köyleri tanıdığını söyler. Cemal Bardakçı'yı kaymakamlık üzerinde kalmak şartıyla polis müdürlüğü görevine getirir. Eski müdürü de evinde istirahat etmeye yollarlar. Ayrıca kendisine korkmamasını, biraz dinlenmesini söylerler. Eski Vali zamanında tehcir, taktik bahaneleriyle burada birçok namuslu kimselerin yakalanıp tevkif edilmiş olmasının bu müdür eliyle yapıldığını ifade ederler. Cemal Bardakçı'dan o mevküfları ve bu sebeplerle zan altında bulunanları serbest bırakması istenir. Ankaralıların öyle ya da böyle ona güveni kalmamıştır. Ortada hükümet bulunmadığı için de onu görevden alamazlar. Yerine Cemal Bardakçı'yı da tayin edemezler. Onun evde oturmasını, kendisinin de göreve başlamasını isterler. Ankara Valisi, Defterdar Yahya Galip Bey, ona ilk olarak şehri gece lâterna gürültüsünden, silâh sesinden kurtarması emrini verir. Emri alan Cemal Bardakçı, hemen polis dairesine gider. Müdür, genç bir Mülkiyeli arkadaşdır. Kendini tanıtır aldığı emri söyler. Açıklamalarıyla müdürü rahatlatıp, bir polis eşliğinde evine yollar. Halin icabı olarak bir müddet evinizde oturacaksınız, maaşınızı da alacaksınız denir kendisine. "Ben de pîr aşkına sizin vazifenizi göreceğim" der. Cemal Bardakçı, Başkomiser Mitat Beyi çağırır. Elde bulunan işler ve karakollar hakkında bilgi alır. Ankaralıları, lâterna gürültüsünden, silâh sesinden geceleri uyuyamazlarmış. Kimlerdir bu lâterna çalanlar, silâh atanlar diye sorar. Bunların gayri müslim vatandaşlar olduklarını öğrenir.

En çok nerede görüldükleri hakkında bilgi alır. Arkalarında o zamanlar Ankara'da bulunan Fransız, İngiliz mümesilleri vardır. Onlar Vali'yi sıkıştırırlar. Bu yüzden onlara mâni olamamışlardır. "Vali de bize sıkıntı çıkarmayın", diye polisi uyarır. Kısacası Ankara muharebe meydanına döner ama bir şey yapamazlar. Yabancı zabıtlardan kuvvet ve cesaret alan bu vatandaşlar şımardıkça şımarırlar, hükümeti kaale almazlar. Bu yüzden öncelikle bu terbiyesizliklere bir son vermek, ortada bir değişikliğin bulunduğunu herkese göstermek, anlatmak gerekmektedir.

Cemal Bardakçı, zile basarak bir polis çağırır. Haymana'dan kendisiyle birlikte gelen dört kişiyi bulup getirmesini söyler. Bir saat sonra beş arkadaş yorgun atlarına binerek, Ankara'nın karanlık, dar ve dolambaçlı sokaklarına dalarlar. Bir hafta sonra, lâternalardan, onların etrafına toplanan huzur bozuculardan eser kalmadığı gibi, artık silah sesleri de duyulmaz, geceleri sarhoş nâraları atılmaz olur. Yahya Galip Bey de elde edilen neticeden memnunluk duyar. Cemal Bardakçı, asayiş sağlarken, ileri gelenlerden 75 kişiyi tevkif etmiştir.⁷

**

Cemal Bardakçı'nın "Riyali Bir İddianın İçyüzü: Derebeylik ve Toprak Davası" başlıklı uzunca bir seri yazısı vardır. Çok kapsamlı bir değerlendirmedir. Bizat yaşadıklarını anlatır. Yazının hepsini nakletmek mümkün değildir ama ibret verici birkaç sahneden bahsedilebilir:

"1925(?) yılının yaz aylarından birinde idi. Elâzığ vilâyetinin Palu kazası merkezinde bulunuyordum. Şeyh Said'in kardeşi Şeyh Tahir oraya gelerek teslim oldu. Onu ailesiyle birlikte Palu'ya yakın bir köye oturtmağa karar verdik. Fakat köydeki evlerin evvela tamir edilmesi gerekiyordu. Bunun için de bir ay lazımdı. Hâlbuki bu adamın daha uzun müddet hükümet merkezlerinden uzak yerlerde kalmasını muvafık bulmuyordum. Bu sebeple kendisine "evlerin onarılması bitinceye kadar burada, Palu'da otur, aileni akrabaları da buraya getir" dedim... "Bizim kadınlarımız bu-

⁷ Cemal Bardakçı, "Yakın Tarihten Yapraklar: Ankara'da Tevkifler", *Vatan*, Sayı: 717 3 Ekim 1942, s.2

rada barınamaz” dedi.

-Neden?

-Palu kadınları erkekten kaçıyor, sokağa örtünerek çıkıyor. Bizimkilerse açık gezer. Onları buraya getirirsem sokağa çıkamayacaklar, evde kapanıp kalacaklar. Her birine birer çarşaf alıp giydirmek de mümkün değil. Çünkü bunun için hem çok para lazım hem de bizim kadınlar çarşaflanmayı beceremezler. Müsaade ediniz de şimdi bulundukları yerde kalsınlar. Evlerin tamirinden sonra Palu’ya uğramadan doğruca köye gelsinler.

Dört yıl önce şark vilayetlerimiz halkını hükümet aleyhine ayaklandırmak için kardeşi Şeyh Said’in kasabalara, köylere dağıtmış olduğu beyannamelerden bir tanesi yanımda idi. Şeyh Sait bu beyannamesinde Müslüman kadınların sokağa açık olarak çıkarıldığından, kaç göz kalmadığından, erkekle kadının kucak kucağa oynadığından bu suretle kadınlar için “tesettür- örtünme) emreden din hükümlerinin ayaklar altına alındığından bahis ve şikâyet ediyor, halkı, dini korumağa çağırıyordu. Tahir’e beyannameyi okudum ve sordum:

-Burada yazılanlarla şimdi söylediklerin birbirini tutmuyor. Bu perhiz ne o turşu ne idi?

-Efendim buna ben de şaşıyorum. Çünkü köylerde yaşayan tek mil kadınlar örtünme nedir bilmezler. Şu hâlde köylüleri ayaklandıran herhalde bu beyannameler değildir. Belki kadınlarını çarşaf giymeğe, evlerinde kapanmaya, tarlaya, bağa, bahçeye gitmemeğe zorlamak için isyan ettirir. Zira kadınlar, kızlar da erkeklerle birlikte ve bir arada çalışmazlarsa köylüler karınlarını doyuramazlar. Aç kalırlar. Hem efendim, dini muhafaza etmek bizim gibi cahil kötü insanlara mı kaldı. Esasen böyle bir iddia ile ortaya atılmak Allah’la ortaklık davasına kalkmak demektir, bu, küfürdür. Çünkü Allah dini ben korurum diyor.

- Peki, o isyanın hakiki sebepleri ne idi, öyle ise? Sen ve kardeşlerin hangi maksatla bu ateşi körüklediniz?

-Vallahi vali bey, bir seldir, geldi geçti. Olan oldu. Ölen öldü. Kalanları da mil-

let, hükümet affetti. Doğruyu söylemek için hiçbir mâni kalmadı. Fakat inanız ki o yangının nasıl ve neden çıktığını, kimleri, neyi yakmak istediğini bir türlü anlayamadım, öğrenemedim.

-Amma asiler sizin idarenizde yürüyorlardı. Onlara siz kumanda ediyordunuz.

-Efendim, onlar mı bizim peşimizden geliyordu, biz mi onların arkasına takılmıştık, farkında değilim. Bana öyle geliyor ki biz, selin önünde sürükleyip götürdüğü kütüklerden başka bir şey değildik.”

Cemal Bardakçı’ya göre İstiklâl Mahkemesi isyanın sebeplerini aydınlatmıştır. Fakat onun, kökleri çok derinlerde ve daha başka uzak sebepleri vardır. Bunları araştırmak mahkemenin yetkisi, sınırları dışında kalır. Şeyh Sait de kardeşleri de bu sebepleri anlayacak kabiliyette kimseler değildir. O isyana katılanlar da ne istediklerini bilmemektedirler. Kısaca kendilerini harekete geçiren sebepler hakkında bir fikirleri yoktur. Dolayısıyla Tahir’in sözlerini samimi bulur. Onun dediği gibi bu hareketin görünüşte bir selden farkı yoktur. Halk yığınlarının hareketleri iradî değildir. Karışık sebep ve saiklerle oluşan bir olaydır. Cemal Bardakçı, Diyarbakır Valiliğinde bulunduğu sırada bu olayın sebeplerine/kökenine inmek için bir hayli araştırma yapar ve bazı kanaatlere ulaşır. Bu arada karşılaştığı bir olay onu derin derin düşündürür⁸.

1925 yılının Temmuzunun on ikisinde Diyarbakır’da göreve başlar. İlk günler enine boyuna düşünür. Az evvel burarlarda büyük bir isyan çıkmış, kahraman ordumuz tarafından bastırılmıştır. Bununla beraber ufak tefek askeri hareketler devam eder. Ayrıca sıkıyönetim vardır. Bu şartlar altında Cemal Bardakçı, ne yapacaktır? Hangi yolu tutacaktır? Vali’nin görevi kâğıt imzalamaktan ibaret olamaz. İşte bu düşünceler içindeyken bir olay, ona tutacağı yolu gösterir. Olayı şöyle anlatır:

“Bir gün eskiden tanıştığımız bir zat yanıma geldi. Şimdi adını hatırlamadığım bir köyde babasından kalma tarlaları varmış. Bunları evvela kendi

8 Cemal Bardakçı, Riyalı Bir İddianın İçyüzü: Derebeylik ve Toprak Davası, ‘Vatan, Sayı. 564, 3 Mayıs 1942, s.2

üzerine **intikal** muamelesi yaptırmaya, sonra satmaya teşebbüs etmiş. Fakat köy ihtiyar heyeti intikal ve ferağ kâğıtlarını mühürlemiyormuş. Benim delaletimi rica etti. Bu basit bir iş, o kâğıtları bana bırak, ben mühürletir sana gönderirim, dedim. Dedim ama bu işin sandığım kadar basit ve kolay olmadığını sonradan anladım: İhtiyar heyetine mühürlettirmek üzere kâğıtları jandarma kumandanına göndermiştim. Kumandan iki gün sonra o kâğıtları bana getirdi. Mühürletmek mümkün olmadığını söyledi. İhtiyar heyetini vilâyet makamına getirttim. Muhtara, imza etmemeleri sebebini sordum (Nizanem-bilmem) dedi. Eğer bu kâğıtlarda yazılanlar hakikate uygun değilse doğrusunu yazarak imzalayınız, dedim. Muhtarın ağzından cevap olarak yine bir (Nizanem) çıktı. Ya doğrudur veya değildir, diyerek mühürlemek vazifenizdir, bu vazifenizi yapmazsanız hakkınızda kanuni takibat yaparım, dedim. Yine aynı cevap... Gelin de sinirlenmeyin. Fakat kızmaya ve bu adamları terslemeye hakkım yoktu. Sizi vazifenizden çıkarırım, dedim. Konyunlarından resmi mühürleri çıkarıp masamın üstüne koydular. Kendilerine izin vermekten başka yapacak bir iş kalmamıştı. Köylüye yeni bir ihtiyar heyeti seçimi yaptırılması için jandarma kumandanlığına emir verdim. Bu emir de yerine getirilemedi. Köylü seçime yanaşmadı. Kâğıtları özür dileyerek sahibine geri vermek zorunda kaldım. On beş yirmi evli bir köyün muhtarı ve halkı, hükümetin emrine kulak asmamışlar, kanuni vazifelerini yapmamakta inat etmişlerdi. Hâlbuki büyük bir isyan henüz bastırılmıştı. Asilerin tenkil ve tedibinde gösterilen sürat ve şiddet genç Türk cumhuriyetinin ezici kudret ve satvetini yalnız bu havalı halkının değil, bütün cihanın gözünde bir defa kesin olarak belirtmişti. Bu sebeple hükümet nüfuzunun buralarda kuvvetle teessüs etmiş olması icap ederdi. Fakat intikal kâğıtlarının mühürlettirilememesi bunun aksine delâlet ediyordu. Demek ki, bütün o vurmalar, kırmalar,

asmalar boşa gitmişti. Hakikat manasıyla bir otorite kurulamamıştı.

Köylüler, hükümetin emrine karşı durmak cüret ve cesaretini nereden ve kimden alıyorlardı? Muhakkak ki bu havalide hükümet nüfuzundan üstün başka bir nüfuz vardı. Ve köylülere o cesareti veren de bu nüfuzdu. Ve işte Diyarbekir valisinin en evvel yapacağı iş bu suretle kendini göstermiş oluyordu: Bu nüfuzu yıkmak, onun kaynağını bulup kurutmak. Kolları paçaları sıvayıp işe koyuldum.”⁹

Cemal Bardakçı’ya göre köylüleri hükümetin kanuni âmirlerine karşı koymaya zorlayan gizli nüfuzu yıkmak, onun kaynağını kurutmakla iş bitmeyecektir. Onu yeniden kurmak ve kuvvetlendirmek gerekmektedir. Cemal Bardakçı bunun için bu havalide yaşayan insanların vicdanlarını kazanmaya, fikirlerini, itikatlarını, arzularını öğrenmeye, dertlerine, ıstıraplarına çare olmaya çalışır. Bunun için sık sık kütüphaneye başvurur. Bir ay geceli gündüzlü kitapların sayfaları arasında gezinir. Daha sonra ilçelere, bucaklara, köylere gider, aşiretler içinde dolaşır. Binlerce yurttaşla görüşür, konuşur. Binlerce acıklı hikâye dinler, yurttaşların dertlerine ortak olur. Hâsılı, bu iki aylık incelemeler sonunda o gizli ve korkunç nüfuzun mevkiini, kuvvet kaynaklarını keşfeder, sorunların üstesinden gelebilmek için muhtaç olduğu bilgileri toplamıştır.¹⁰

“Bir Hazine Var” başlıklı yazısı hükümetin tarımdaki üretimi arttırmak maksadıyla türlü tedbirlere başvurduğu bir sırada kaleme alınmıştır. Memleketin başlıca ve en büyük zahire ambarı Konya’dır. Vali Cemal Bardakçı, tahıl üretimi denilince Konya ovasını gözden uzak tutmamak gerektiği söyler. Daha sonra ovanın genişliğine dikkati çekerek ekime elverişli milyonlarca dönüm topraktan bahseder.

Ona göre Konya toprakları çok verimli, bereketlidir. Yağışlı yıllarda en az bire yirmi verir. Bire kırk alındığı da görülmüştür. Konya Şeriye Mahkemesi sicillerinde bir raporla karşılaşır. Rapor, adı

9 **Vatan**, Sayı: 565, 4 Mayıs 1942, s.2

10 “Hükümet Nüfuzunu Kemiren Gizli Nüfuzu Teşhise Çalıştım”, **Vatan**, Sayı: 566, 5 Mayıs 1942, s.

belli olmayan bir zat tarafından Kanunî Sultan Süleyman'a gönderilmiştir. Bu zat ovaya akan sular üzerinde setler yapılarak suğlalar vücuda getirildiği takdirde bu toprakların Mısır topraklarından daha verimli bir halele geleceğini iddia etmekte, ardından zamanede bu işi kendine dert edinecek ehil ve emin kimse yok diyerek acınmaktadır.

Cemal Bardakçı, bu görüşe yürekten katılır. Konya ovasındaki tarımın ihtiyacını, su sorunu ve miktarı, ekim dikim yerlerini, son sistem ziraat aletlerinin kullanılması, hatta uygun görülecek yerlerde devlet çiftliklerinin kurulması fikrini irdeledikten sonra verimin çok artacağı inancını belirtmekte ve işte o zaman "harp yüz yıl sürse aç kalmayız, karnımız doyar, yeterli mahsulü alırız demektedir."¹¹

Cemal Bardakçı, 1935 yılında Bozkır'ın Dere köyüne gider. Adını mevkiinden alan upuzun bir köydür burası. Derenin iki tarafındaki yamaçlara birbiri üstüne asılmış gibi görünen iki yüz evi vardır. Bir karış düz yeri yoktur. Misafir olduğu evin bir çıkmasından köyün üzerinde gözlerini gezdirirken bu büyük köy halkının bu daracık yerde nasıl ve neyle geçindiklerini düşünür. Kendi kendine belki bu dağların ardında geniş ekenekleri vardır diye tahminde bulunur. O sırada ayağına çatal kara don geçirmiş elli, elli beş yaşlarında bir kadın, sırtında altmış yetmiş kilo ağırlığında odun yükü ile karşıki yamaçtan yukarı doğru tırmanmaktadır. Bu sırada yanına yaklaşan ev sahibi Çolak Mustafa, kadını göstererek:

-Görüyorsun ya Vali Bey, bizim kadınlarımız da erkekler kadar aslan olur, der. Aralarındaki konuşma. Vali'nin cevabıyla şöyle gelişir:

"- Ona şüphe yok Mustafa, fakat bu kadının herhalde bir eşi ve belki birkaç yetişkin erkek çocuğu vardır. Eğer onlar söğüt gölgesinde yarenlik ediyorlar da bu kadın böyle ağır işler görüyorsa ayıp, günah doğrusu.

-Bu kadının eşi ve dört de erkek evladı

var. Ama hepsi gurbette.

-Nerede?

-Çocuklardan ikisi babaları ile birlikte İstanbul'da, diğer ikisi de Aydın taraflarında. Yalnız köyler değil, bu köyün eli iş tutabilen erkeklerinin hemen kâffesini senenin yedi sekiz ayını İstanbul'da, İzmir taraflarında geçirirler, kışın köye dönerler. Dedelerimiz, nedense bu derenin içine sokulmuşlar, bu kayalıklar arasında yurt tutmuşlar. Karnımızı doyuracak bir karış toprağımız yok.

-Öteden beri neyle geçinirdiniz?

-Efendim, vaktiyle yaradana sığınır, yatağana dayanır, kaçakçılık yapardık. Şimdi çanak bir oldu. Onu da yapamıyoruz. Dediğim gibi büyük şehirlere gidip çalışıyoruz."

Vali Cemal Bardakçı, yazısında, Türk köylüsündeki milli ahlâk terbiyesinin yüksekliğine dikkati çeker. Mustafa Ağa'nın "Çanak bir oldu" tabiriyle Tekel idaresinin devlet malı olduğunu, kazancın milletin kesesine girdiğini, artık kaçakçılık yapmanın, insanın kendi cebinden para çalmasından farksız olduğunu söylemek istediğini belirtir. Bu konuşmadan sonra yapılan incelemeler, Konya vilâyetinin yalnız Beyşehir, Seydişehir, Bozkır, Hadim, Ermenek, Karaman kazaları halkından kırk elli bin kişinin her yıl bahar, yaz ve güz aylarını köylerden uzak yerlerde ve çok zor şartlarda geçirdiklerini ifade eder. İnsanların bir kısmının çok az kazanç elde ettiklerini bildirir. İşte bunun için topraksız köylünün bir an önce toprağa kavuşturulması gerektiğini hatırlatır. Tam ve yerinde çalıştıkları takdirde, yani ekim seferberliğine yönlendirdikleri takdirde bir taşla birkaç kuş vurmuş olacaklarını söyler.¹² Aslında Cemal Bardakçı'nın buradaki görüşlerini biraz daha açtığı bir başka yazısını da burada analım: "Ekim Seferberliğinin Tatbikatına Dair Birkaç Tavsiye"¹³. O, bu konuyu burada çok kapsamlı bir şekilde ele almıştır.

Aka Gündüz'ün Ekim

Seferberliğine Dair Anısı

Hükümetin, ülkemizde ekim seferberli-

11 Cemal Bardakçı, "Bir Hazine Var", **Vatan**, Sayı: 489, 8 Şubat 1942, s.

12 Cemal Bardakçı, "Ekim İşlerinde Elverişli Kudretler: Çanak Bir Oldu", **Vatan**, Sayı 484, 12 Şubat 1942, s.2

13 **Vatan**, Sayı: 488, 16 Şubat 1942, s.3

ğinin başlatıldığı sırada yaptığı açıklamalar ünlü romancı Aka Gündüz'ü de geçmişe götürmüş ve bir anısını okurlarıyla paylaşmasına vesile olmuştur. Dolayısıyla bu anıyı da aktarmadan edemeyeceğiz ve idare çarkının dönmesi esnasında karşılaşılan güçlüklerle tanış olacağız.

Daha önce söylenildiği gibi 1942 yılında fazla ekim seferberliği başlatılır. Aka Gündüz'ün ifadesiyle milletin yedisinden yetmişine kadar yayılır. Ev, okul bahçelerinden dağların doruklarına kadar her boş toprak tımar edilir, hazırlanır.

Aka Gündüz, bu hazırlanışı bizzat gözleriyle görmüş, inanmış, içine ferah ve emniyet gelmiştir. Eğer bütün vatan ölçüsündeki bu hazırlanış, çabuk ve kolay tohuma, bol ve sun'î gübreye de kavuşturulursa mesele kökünden halledilmiş demektir şeklinde düşünür.

Ona göre bu ekim seferberliği bizde ilk defa yapılmamaktadır. Bu seferki ikincisidir. Birincisini geçen Umumi Hare'de (1914-1918) görmüştür. Fakat onunla bunun arasında kıyaslanmayacak kadar büyük fark vardır.

O seferki seferberlik, baştakilerin bütün samimiliklerine, faziletlerine rağmen iyi yürümemiş, komik olaylara sahne olmuştur. İkincisi ise yedisinden yetmişine kadar herkesin olanca heyecanıyla, gönüllü katkısıyla yürütülmektedir. Aka Gündüz, Umumi Harp 'in ekim seferberliğine dair hem komik hem acı hem hakiki bir hatırasını anlatmak ister ve söze şöyle başlar:

"Geçen umumi harp. Harbin ortasından daha ilerideyiz. Galiba 1917 başlarında: Anadolu'nun geniş bir zahire bölgesini köy köy, nahiye nahiye, kaza kaza dolaşıyorum. Her karış toprak üstünde rastladığım insanlardan, aynı sözleri işitiyorum:

-Tarla var, tohum var. Pulluk var, öküz yok. Tarla da var, tohum da var, öküz de var, amma sürececek ve ekecek kol yok. Bu yıl ne güzlük ekebildik ne şimdi baharlık ekebileceğiz.

-Hiç mi ekemediniz mi?

-Devede kulak. Her ev kışlık ekmeğini ekebilmişse tanrıya dua etsin, bazıları onu da ekemediler. Memurlardan ekim defteri (istatistik) istediler. Zavallılar "ekilmedi" demeğe korkuyorlar, ne yapsınlar, şöylece atıveriyorlar: "Bizim bölge beş bin dönüm ekti, bizimki on sekiz bin dönüm iki evlek, bizimki yüzde üç fazla..."

Kim arayacak, kim soracak?! İstanbul bu rakamlara inanırsa dumandır işimiz!"

Aka Gündüz dolaştığı geniş bölgenin vilayet merkezine gelir. Otelde duşunu aldıktan sonra "şöyle bir çarşıyı gezeyim" der. Hükümet konağına yaklaşıncı bir bando mızıkasının gürültüsünü işitir. Acaba ilkokulları da mı askere çağırılmaya başladılar? diye düşünerek seğirtir. Cephelerden arda kalmış bitkin bir halk hükümet meydanına toplanmıştır. Onlar da kendisi gibi "Ne oluyor gene diyen şaşkın gözlerle çevrelerine bakıp durmaktadırlar. Derken hükümetin yan kapısından on beş yirmi çift vatandaş dizi halinde çıka gelirler. Kılık-ları, kıyafetleri başka başka olmalarına rağmen meslekleri aşağı yukarı birtakım işaretlerinden anlaşılmaktadır. Kasap ustası, kasap çırağı, berber kalfası, terzi, terzi çırağı, önü meşinli eskici, boyundan atma mavi önlüklü bakkal, hat-ta bir de seyyar fotoğrafçı ile kundura boyacısı...

Bu otuz kırk esnaf hükümetin önüne dizilirler. Vali ve maiyetindekiler de büyük kapının önünde dururlar. Bando (Vatan bizim canımız) türküsünü çalmaktadır. Dizidekilerden birisi ileriye atılır. Şöyle bir konuşmaya tanık olur Aka Gündüz:

"-Aman Vali Beyim! Dedi. Ben dedemden beri terziyim. Ekin nedir, saban nedir, bilmem. İzin ver de boynuma kaç dönüm düşerse kendi paramla ektireyim, biçtireyim, elimle size teslim edeyim.

Bundan cesaret alan boyacı çocuğu da ilerlerdi:

-Kurbanın olam Vali Beg! Ben cilâdan başka bir şey bilmem. Bir haftalık kazancımı verem de ektirem.

Kasap daha hesapçı çıktı:

-Beğim! Dedi. Aha şurada topu topu ya otuz kişi varık ya yokuk. Bilemedin kırk olalım. Kırkımız kırk gün çalışsak kırk arşın yer süremez. Şunun olur tarafını bize bırak. Ovalara döküleceğiz ne olacak?"

Halkın arasında gülüşmeler, fiskoslar başlar. Vali herkesi susturur. Bir iki öksürür. Parlak bir nutuk başlar: Hamiyet, hakikat şimşegi, celâdet, hamaset, kıyaset, vatan, millet, yurt, padişah, halife, din gayreti, harp ziraatı, milli maişet, yaşasın, var olsun falan filan... Doksan dokuzu Hacı Baba tespihi gibi hepsi dizilir. Halkla dizideki esnaf hangi lafı alkışlayacağını bir türlü kestiremediği için koca nutuk ne polis müdürünün ihtar ve işaretiyle, ne yandan vurulan dirseklerle alkışlanmaz.

Aka Gündüz, nutku dinlerken ikinci defa hürriyet ilân olunuyor sanmıştır. Meğerse değilmiş. İstanbul'dan şöyle emir gelmiştir: "Bu **üçüncü** harp yılının mahsulü fazla olmalı. Onun için çok ekime himmet ediniz. Gönderilen istatistiklerin en az yarım misli daha ekilmelidir".

Vali de bu emir üzerine şehirdeki kunduracı, berber, terzi esnafı toplayıp ovalara göndermek istemektedir. Nutuk bittikten sonra kasap yine dayanmamıştır:

-Gözünü sevem, Vali Beğim, dedi. Alnımızda bu da yazılı imiş. Gideceğiz, ne emir edersen yapmaya çalışacağız. İlle ve lâkin çapa nerde? Pulluk, saban hani? Çekecek öküzler var mı? Ne ekeceğiz. Peki. Buğday arpa, anladık. Tohumluk nereden gelecek?

-Siz hemen yola çıkınız, arkanızdan hepsi gönderilecek.

-Aman Beğim! Bunlar önden, önceden tedariklenecek şeylerdir. Onlar gider, arkasından biz. Sonraya kalırsa dona kalırık.

- Hamiyet! Şecaaat! Besaleti Vatan! Millet! Padişahımız efendimiz! Cihadı ekber! Sus! Vazife! Falan filan...

Kasap süklüm püklüm yerine döndü. Vali bandoya emir verdi. Bando "Ey gaziler yol göründü, yine garip başıma" türküsünü çalarak yürüdü. Arkasından o devrin kolhoz taburu (tarım üreti-

mi yapacaklar anlamında). Onların arkasından ben, benim arkamdan halk! Tuttuk istasyon yolunu. Ben, sonu ne olacak? Diye meraktayım. Ondan ötürü alaylı alaylı takip ediyorum.

İstasyona geldiğimiz zaman ne görelim: Valinin kolhoz tümeninden ya iki kişi kalmış ya üç... Ötekiler her sokak dönemecinde sıvışıp gitmişler. Başlarına verilen ziraat memuru sinirli mi sinirli. Bunlarla ben ne iş görürüm? Ne tohum var ne pulluk ne çekici hayvan. Birdenbire, arda kalan o iki üç kişiye dönüp seslendi:

-Oldu olacak bari siz de evlerinize, işlerinize gidiniz.

-Ya Vali Bey darılırsa.

-Darılmaz. O işin bu kadarına kadar kahrışır. Yalaza tamam oldu ya, alt tarafını sormaz bile. Şimdiye kadar İstanbul'a çarşaf kadar şatafatlı telgrafları çekmiştir. Ona da bu lazım...

-Açıktan açığa gülüyorum. İçten içe de yüreğim burkuluyor. Bir devletin haysiyeti, bir milletin gıdasıyla alay mı ediyor bu adamlar! İstese vali olsun, kim olursa olsun, bu kadar sahtekârlığa, şaklabanlığa bu millet ne vakite kadar göz yumacak?

Az kalsın bir hır çıkarıp vatan haini filan olacaktım. Bereket versin iki gün sonra Bursa'ya gittim. Fakat durumun ehemmiyeti bir türlü kafamdan çıkmıyor.

Birkaç gün sonra Bursa'da çok doğru kaynaktan bir haber aldım: Babıalı bu yıl mahsul çok olacağına dair valilerden telgraflar aldığı için yabancı mütefikleri ile bilmem kaç yüz bin tonluk bir mukavele yapmak üzere imiş. Hatta imzalanmış mı, imzalanacak mıymış ne! Tepem attı. Ekim fazla, bol olan memleket versin. Fakat ekimin fazlalığı bir yana dursun, eski yılın yarısından da çok daha az. Ne yapmalı? Resmi hiçbir sıfatım yok. Yapsam yapsam basit bir vatandaşlık vazifesi yaparım. Darılırlar, gücenirler, memnun olurlar, sevinirler, hiçbiri beni ilgilendirmez. Resmi adresli olmağa lüzum yok. Memleket vazifesi, vazifedir.

Hemen oturdum, merhum Talat Paşaya bir mektup yazdım: "İstatistiklere aman inanmayınız" dedim. Hepsî yüzde

doksan dokuz üççeyrek yalandır. Daha geçen gün karış karış gezip geldiğim vilayet size üç buçuk milyon dönüm(!) ek-tirdiğini yazmış duydum. Üç buçuk milyon bırakınız, bütün o bölgede üç yüz elli bin dönüm ekilmiş yer bulabilirsiniz boynum kıldan incedir. Benim bütün korkum yabancılarla yapmak üzere olduğunuz zahire vermek taahhüdüdür. İstatistiklere inanır da mukaveleyi imzalarsanız mahsul zamanı taahhüt ettiğiniz miktarı isterler ve çatır çatır alırlar. Beri yanda milletin de elleri böğründe, midesi poyrazda kalır. Eğer yanlış yalan söylüyorsanız beni vatan haini, memleket nizamını bilfiil bozan bir suçlu sıfatıyla örfi harp divanına veriniz. Yoksa bu şaklabanlıkla hem millet büsbütün aç kalacaktır hem müttefiklerinizle pek acı vaziyetlere düşeceksiniz.

Şu meale (benzer) bir şeyler yazdım işte... Üç dört gün sonra o zaman umum emniyet müdürü veya şehremini idi sanırım-İsmail Canbulat ve daha birkaç kişiden bir komisyon kuruldu. Dediğim bölgelere gittiler, verilen ekim istatistiklerini mahallerinde incelediler. Sonunda dediklerimin doğru olduğunu, hatta eksik bile bildirdiğime maddi, manevi kanaat getirerek döndüler, raporlarını verdiler.

Devlet mühim ve neticesi vahim bir taahhünamenin yükü altına girmekten kurtuldu. Şarlatanlıklar, laubalilikler meydana çıktı. Talat Paşa harekete geçti. O valiyi hemen azletti ve ölünceye kadar devlet hizmetinde kullanılmadı. Tabii etrafındaki çürüçürçüler de cezalarını ve belalarını buldular. Şimdi bugünün ciddi tutumlu ekim seferberliğine bakıyorum da içim ferahlıyor.¹⁴

Sonuç

Ahmet Emin Yalman'ın "Buhranın Öğrettiği Dersler" adı altındaki baş yazısında şunları söyler: "Buhran, sıkıntı kaynağıdır. Fakat aynı zamanda noksanları görüp düzeltmek imkânını veren bir fırsattır."¹⁵

Cemal Bardakçı'nın yazısındaki tahliller, tespitler, değerlendirmeler bugünün idare-

recilerine de ışık tutmaktadır. Bu yüzden bu uzun yazı dizisinden ibret almak, ders çıkarmak mümkündür. Özellikle geçmişin derinliklerinden gelen aşağıdaki gibi örnekler de bu yazıların değerini arttırmaktadır.

Konya'daki sulama problemine de değinen Cemal Bardakçı'ya göre senelik yağmur yeterli değildir. Konya ovasının sulanmasına ihtiyaç vardır. Eski zamanlarda bu derde mahalli teşebbüslerle çareler aranmış, düşünülmüş, fakat bu düşünceler ancak istibdadın son sadrazamı Ferit Paşa'nın Konya Valiliği zamanında gerçekleşmiştir. Beyşehir gölünün sularını ovaya aktarmak için 1907'de işe girilmiş, 1914'te bitirilmiştir. Tesisat sekiz yüz elli bin altın liraya mal olmuştur. Beyşehir'den Konya'ya kadar uzanan iki yüz elli ve sulama sahasında ikinci, üçüncü dereceli kanallarla bir milyon seksen bin dönüm toprağın sulanması temin edilmiş oluyordu. Fakat inşaat bitince Umumi Harp başlamış, bu tesisattan hakkıyla yararlanılamamıştır. Daha sonraki yıllarda iş iyi idare edilememiş ve sular israf olmuştur. 1926'da sürekli kuraklık başlayınca gölün seviyesi ovaya su veremeyecek dereceye düşmüştür. Cemal Bardakçı, bir de sulama sahasındaki nüfusun azlığının da sulama miktarının düşük kalmasına sebep olduğunu bildirmektedir¹⁶.

Cemal Bardakçı'nın anıları çok meraklı bir yazı dizisidir. Bunlar Doğu vilâyetlerimizde derebeyliğin nasıl tasfiye edildiğine dair anılardır. Bu yazılar, mahalli sorunların üstesinden gelmek için geniş yetki gerektiği düşüncesini de içermektedir.¹⁷ Ayrıca yurt içinden ve yurt dışından verilen örneklerle kuvvetlendirilmiştir. Yazarın renkli ve canlı bir üslubu olduğunu da belirtelim.

Aka Gündüz'ün anısı da dikkate değer. Ülkemizde ikinci defa yapılan ekim seferberliği vesilesiyle yazılmış olan bu yazı, işlerin neden yürümediği yahut düzelmediği hakkında derli toplu bir fikir vermektedir.

14 Aka Gündüz: "Geçmiş Günler: Geçen Harbin Ekim Seferberliğinde Tuhaf ve Acı Hatıralar", *Vatan*, Sayı: 507, 7 Mart 1942, s.2-3

15 *Vatan*, Sayı: 479, 7 Şubat 1942, s.1

16 "Bir Hazine Var", *Vatan*, Sayı: 8 Şubat 1942, s.2

17 "Derebeylik ve Toprak Dâvası: Cemal Bardakçı'nın Hatıraları", *Vatan*, Sayı: 562, 1 Mayıs 1942, s.1

GÜLİSTAN'IN GÖLGESİNDE

AHMET SEVGİ

همه حمال عیب خویشتنید
طعنه بر عیب دیگران مزید

Hepiniz kendi ayıbınızın hamalısınız.

Başkalarının ayıbını kınamayın.

(Şeyh Sâdî)

KİMSEYİ KINAMA

Başkalarının ayıbını kınama, ayıpsız kul yoktur,

Kim bilir, belki senin ayıbın onunkinden daha çoktur.

(Ahmet Sevgi)

MESNEVÎ'NİN GÖLGESİNDE

AHMET SEVGİ

تو بتن حیوان بجانی از ملک
تا روی هم بر زمین هم بر فلک

Sen ten itibariye insansın, can bakımından melek.

Bu suretle hem yerde yürürsün, hem gökte.

(Hz. Mevlânâ)

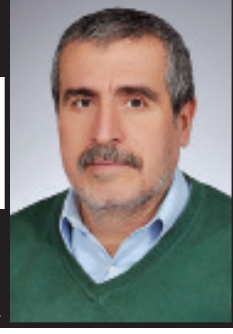
TEN VE CAN

İnsan bedenen toprağa bağlıdır, konar, göçer,

Rûhense semâvîdir, melekler misali uçar.

(Ahmet Sevgi)

MAYIS AYI BEREKETLİ GEÇİYOR

**SADIK
GÖKCE**

sadikgokce@hotmail.com

Bereketli bir ayda Şehrin Hafızası ilavemizin 8. Cilt 12. Sayısı ile karşınızdayız. Bu yıl mayıs ayı hem yağış olarak bereketli geçiyor hem de bayramlarımız var bu ay da...

Yağışlar çiftçimizin yüzünü güldürdü. Derelerimiz ve yol kenarlarında bulunan çeşmelerimizden tekrar su akmaya başladı. Çiftçimiz önceki yıllara göre tarlasını sulamak için daha az su kullandı. Bu da yer altı sularımızın yaz aylarına daha fazla miktarda aktarılması anlamına geliyor. İnşallah önümüzdeki aylar ve yıllarda da yağışlar devam eder de ülke olarak biraz rahat nefes alırız. Kuraklık Anadolu'nun kaderi desek yanlış bir cümle kurmamış oluruz. Yunus Emre menkıbelerinde kuraklık anlatılır. Bu menkıbeyi tekrar burada yazacak değilim. Bilenler biliyor bilmeyenler de ya bir bilene sorsun ya da okuyarak öğrensin.

Tarihi kayıtlarda hemen hemen her yüz yılda bir büyük kuraklıklar yaşandığını görüyoruz ülkemizde. En son büyük kuraklık 1930'lu yıllarda yaşanmış. Temennimiz yaklaşık on yıldır yaşadığımız bu kuraklığın yerini yeniden yağışlı ve bereketli yıllara bırakmış olması. "Umut fakirin ekmeği" demiş atalarımız. Biz de umut ediyor ve bekliyoruz.

Yazımızın baş tarafında bereketten başka bayramlarla dolu bir ay olduğunu da yazmıştım mayıs ayının...

Bu ayda 6 Mayıs'ta Hıdrellez Bayramını kutladık. Yağışların verdiği moralde bir hayli coşkulu bir Hıdrellez kutladık.

Dün ülkemizin düşman işgalinden kurtulmasının ilk adımı olan 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramını kutladık. Sevr Anlaşması ile ülkemizi işgale baş-

layan İngiliz, Fransız, İtalyan ve Yunan kuvvetlerine karşı milli direnişi başlatacak olan Mustafa Kemal Paşa 19 Mayıs 1919 tarihinde Samsun'da karaya ayak basmıştı. İşte Samsun'a ayak basılan bu tarih işgal altındaki ülkemizin kurtulması için atılan ilk adım sayılmış ve milli bir bayram olarak kutlanmaya başlanmıştı. Son zamanlarda kutlamalar biraz sönük geçse de yine de bu özel günün anlamını kavrayanlar tarafından bugün bayram olarak coşku ile kutlanıyor.

Bu aya denk gelen üçüncü bayram ise dini bir kutlama... Nasip olursa 27 Mayıs'ta Kurban Bayramı'nı kutlayacağız. Eskiden bu bayram da diğer bayramlarımız gibi coşku içinde kutlanırdı. Şimdilerde bir tatil gözü ile bakılıyor. Yurtiçi ve yurtdışı turistik geziler düzenleniyor. İnsanlar kurbanlarını evlerinde kesmek yerine bir yerlere bağışlayarak bu külfetten(!) kurtulmanın yollarını arıyorlar. İnşallah tez zamanda özümze dönüp milli, dini ve mevsimlere göre kutladığımız o güzel bayramlarımızı eskiden olduğu gibi yine coşku içinde kutlamaya başlarız.

Milletleri birlik ve beraberlik içinde tutan en önemli harçlardan birisi bayramlardır. Bayramlar ne kadar birlik içinde ve coşkulu kutlanırsa milleti oluşturan harç o kadar kuvvetli demektir. Bunun farkında olan kültürlü ve eğitilmiş milletler bayramlar için ciddi hazırlıklar yapmakta ve bu kutlamaları coşku içinde yapmaktadırlar. Biz ise her konuda yarışmakta bayramlarda bile fikir ayrılığına düşmekteyiz. Zaman kenetlenme zamanı.

Şimdiden Kurban Bayramınızı kutluyorum.